

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Анотація. У статті проаналізовано різні підходи до трактування поняття «конкурентоздатність», уточнено сутність поняття «конкурентоздатність фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи». Обґрунтовано, що парадигма розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в межах єдиної інтегрованої спеціальності є закономірним проявом інтеграції професій у підготовці фахівця цього профілю. Встановлено на основі узагальнення поглядів дослідників щодо формулювання умов формування конкурентоздатності майбутніх фахівців в освітніх установах, що характер визначених чинників передбачає результативні зміни в освітньому середовищі, у процесі професійної підготовки, у самосвідомості студентів тощо. Визначено провідну ціль у формуванні конкурентоздатності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи у закладах вищої освіти (індивідуальна та соціальна, реалізувати яку може партнерство, спільна діяльність між фізичними й юридичними особами, підприємствами, закладами, навчальними установами різних типів й форм власності тощо). Розроблено теоретичні засади формування конкурентоздатності у підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи (сутність та особливості конкурентоздатності; структурно-змістовні характеристики конкурентоздатності; створення практико-орієнтованого освітнього середовища як умова формування конкурентоздатності фахівця в системі соціального партнерства; роль соціального партнерства у формуванні конкурентоздатного фахівця).

Ключові слова: інтеграція; інтегративний підхід; інформаційна, бібліотечна та архівна справа; майбутні фахівці; конкурентоздатність; структурно-змістові характеристики; практико-орієнтоване освітнє середовище.

Summary. In the article, various approaches to interpreting the concept of “competitiveness” have been analyzed; the concept of “competitiveness” of future specialists in information, library and archive services has been clarified. It has been found that the paradigm for developing professional training of specialists in information, library and archive services within an integrated specialty is logically reflected on the integration these professions. Based on generalization of researchers’ views on creating relevant conditions for developing competitiveness of future specialists in educational institutions, it has been proved that the nature of these factors involves effective changes within an educational environment, namely, during professional training, in students’ self-consciousness, etc. The main goal in developing competitiveness of future specialists in information, library and archive services in higher education institutions (individual and social, which can be realized by partnership, joint activity between physical and legal persons, enterprises, institutions, educational institutions, etc.) has been defined. Theoretical principles for developing competitiveness of future specialists in information, library and archive services (the essence and features of competitiveness; structural and content characteristics of competitiveness; creating practice-oriented educational environment as one of the conditions for developing competitiveness of specialists in the system of social partnership; the role of social partnership in developing a competitive specialist) have been developed.

Keywords: integration; integrative approach; information, library and archive services; future specialists; competitiveness; structural and content characteristics; practice-oriented educational environment.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі посилюється актуальність спрямованості освітнього процесу на формування конкурентоздатних майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи у ЗВО. Суспільство прискороного отримання інформації наголошує на беззаперечних вигодах людства від масового, поверхового поширення освіти, нерідко забуваючи при цьому про не менш безперечні негативи, а то й просто втрати, якими супроводжується цей процес. Система вищої освіти України “нині модернізується на основі європейських освітніх стандартів: академічної мобільності і доброчесності, міжгалузевих компетентностей випускника, уніфікації, єдності змісту та форм, освітньо-наукового забезпечення мобільності трудових ресурсів, формування їх здатності до постійної самоосвіти, фахового зростання випускника” [1, с.263].

Діяльність управлінських структур “ґрунтується на створенні й використанні інформації у будь-якій організації і сконцентрована у документах. Завдяки чітко організованій роботі з документами керівник може у

будь-який момент отримати вичерпну інформацію про діяльність підприємства або організації. За відсутності встановленого порядку роботи з документами керівництво підприємства не матиме змоги приймати юридично й організаційно виважені рішення й уся подальша діяльність такого підприємства матиме хаотичний характер” [7, с.5].

Вирішувати проблеми упорядкування діяльності з документами на підприємствах різної форми власності в Україні покликані фахівці інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Суперечності в соціальних процесах, що відбуваються нині в усіх сферах суспільно-економічного життя України, приводять до “потреби забезпечення відповідних соціально-педагогічних умов для реформування освіти, переосмислення концептуальних підходів до організації професійної підготовки в закладах освіти різних рівнів і типів акредитації. Наукове осмислення і практичне розв’язання цих завдань пов’язане з інтеграцією фундаментальної освіти і професійного навчання, їх взаємодією і наступністю. Дієвим способом усунення дублювання матеріалу навчальних предметів, роз’єднаності знань, а також невиправданого перевантаження є впровадження у навчально-виховний процес інтегрованого підходу, а саме застосування інтегрованих форм і методів навчання, інтеграції змісту знань” [14, с.7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою для уточнення суті поняття «конкурентоздатність майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи» слугують різноаспектні дослідження щодо вирішення концептуальних проблем філософії освіти й професійної педагогіки, представлені науковими доробками вітчизняних і зарубіжних учених [В. Андрущенко, С. Батишев, Дж. Равен та ін.]. Сутність інтеграції досліджували В. Безрукова, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Ю. Козловський, Д. Коломієць, В. Ільченко, С. Клепко, Т. Стахмич та ін. Аналіз останніх наукових досліджень щодо підготовки майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи свідчить, що науковці значну увагу приділяють проблемі вдосконалення його професійної компетентності. Різні аспекти розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи були предметом розгляду А.Кисельової, І.Матяш, О.Музичук, К.Селеверстової та ін.

Водночас питання підготовки конкурентоздатного фахівця за спеціальністю “Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” у вищих технічних навчальних закладах на основі інтегративного підходу практично не досліджувалася, що і зумовило вибір тематики статті.

Метою статті є обґрунтування підготовки конкурентоздатного фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи на засадах інтегративного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Парадигма розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в межах єдиної інтегрованої спеціальності є закономірним проявом інтеграції професій у підготовці фахівця цього профілю.

На основі узагальнення поглядів дослідників щодо формулювання умов формування конкурентоздатності майбутніх фахівців в освітніх установах встановлено, що характер визначених чинників передбачає результативні зміни в освітньому середовищі, у процесі професійної підготовки, у самосвідомості студентів тощо. Такі теоретичні засади формування:

- Сутність та особливості поняття конкурентоздатності у підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи;
- Структурно-змістовні характеристики конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи;
- Створення практико-орієнтованого освітнього середовища як умова формування конкурентоздатності майбутніх інформаційної, бібліотечної та архівної справи в системі соціального партнерства
- Роль соціального партнерства у формуванні конкурентоздатного інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Розглянемо ці питання детальніше.

1. Сутність та особливості поняття конкурентоздатності у підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Як зазначає А. Соляник, “інформаційно-аналітичної функції сучасних наукових та науково-технічних бібліотек, які опанували увесь спектр автоматизованих інформаційно-комп’ютерних технологій, суттєво підвищує їх виробничий потенціал як повноправних суб’єктів інформаційного ринку. З архівами бібліотеку як соціальний інститут споріднює функція максимально повного збирання й зберігання рукописної та друкованої культурної спадщини, краєзнавчих видань, їх наукове опрацювання, каталогізація, поцифровування найцінніших книжкових пам’яток, формування електронних архівів повнотекстових документів” [13, с. 11].

Конкурентоздатність майбутнього інформаційної, бібліотечної та архівної справи є одним із показників якості вищої освіти випускників вищого навчального. Поняття «конкурентоздатність» через етимологічну й змістовну складність й досі є недостатньо конкретизованим у філософській, психологічній, особливо у педагогічній науці.

Поряд з цим виникає необхідність у теоретичному обґрунтуванні базового поняття дослідження – «конкурентоздатність майбутнього фахівця»

Сфера майбутньої професійної діяльності фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи характеризується наданням робочих місць в державному та приватному секторах у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, зокрема: менеджмент інформаційних продуктів та послуг, управління інформацією, PR-технології, керування спільнотами, адміністративний менеджмент, державне управління, інформаційний консалтинг, data-менеджмент. Це передбачає здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми під час професійної діяльності у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів інформаційної, бібліотечної та архівної справи і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов [10]. У той же час, кожен випускник має бути конкурентоздатним фахівцем по відношенню до обраного виду професійної діяльності, забезпечувати конкурентоспроможність продукції у межах виробництва.

Конкурентоздатність, на переконання Т. Бабенко, “є динамічним, системним особистісним утворенням, що характеризується сукупністю сформованих особистісних та професійних якостей, що визначають його успішність у професійній та соціальній діяльності” [2, с. 20].

Л. Мітіна у розвитку конкурентоздатної особистості вбачає “розвиток рефлексивної особистості, здатної організовувати свою діяльність та поведінку в динамічних ситуаціях, що володіє новим стилем мислення, нетрадиційними підходами до вирішення проблем, адекватним реагуванням у нестандартних ситуаціях” [9, с. 98]. Автор акцентує на тому, що складовою характеристикою конкурентоздатності особистості є компетентність.

С. Кравець наголошує на значенні оволодіння функціями, які ключові компетентності виконують у життєдіяльності кожної людини, зокрема такими, як: “формування в людини здібності навчатися й самонавчатися; забезпечення випускникам гнучкості у взаємовідносинах з роботодавцями; закріплення стійкості та зростаючої успішності в конкурентному життєвому середовищі тощо” [8, с.57].

Виходячи із визначення поняття «компетентність /компетентності» як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [11], можна передбачити, що такі інструментальні засоби компетентнісного підходу як «професійна компетентність» й «ключові компетентності» забезпечують розвиток конкурентоздатності особи, а іншої сторони, – розвиток конкурентоздатності веде за собою систематичне удосконалення усіх видів компетентностей.

Конкурентоздатність у компетентнісній системі є інтегративною якістю особистості, розвиток якої “зумовлюється рівнем сформованості інтегральної компетентності й метапрофесійних якостей, останні, на переконання Е. Зеєра, містять комплекс психологічних якостей, здібностей, що забезпечують ефективне виконання *інтегративних дій, які* виступають у формі конкретних, часткових видів діяльності”[5, с. 50].

Здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми під час професійної діяльності у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів інформаційної, бібліотечної та архівної справи і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов [10] формується завдяки сформованості здатності до цієї діяльності (як психологічна якість), то до структурних складових метапрофесійних якостей слід віднести й конкурентоздатність, яка функціонально уможливить якісне виконання професійних функцій через максимальну реалізацію власних можливостей задля самореалізації.

Таким чином, на філософському, психологічному, педагогічному й економічному рівнях у змісті поняття «конкурентоздатність» прогностично закладено досягнення ефективного результату – конкурентоспроможність товарів й послуг. З позицій особистісного підходу, «конкурентоздатність» є індивідуальною якістю особистості, необхідною для безперервного професійного розвитку майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи нової генерації. Діяльнісний аспект означеного феномену пояснюється тим, що досягнення будь-яких результатів супроводжується окремими діями, які є мотивовані й усвідомлені та реалізуються за допомогою різних способів, прийомів, методів у конкретному виді діяльності. Здатність конкурувати, як здійснювати певну діяльність в конкретних умовах, потребує необхідних знань, умінь, навичок (компетенцій та компетентностей), метапрофесійних якостей, що й підтверджує компетентнісну основу конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи .

2. Структурно-змістовні характеристики конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Дотримання ціннісних пріоритетів майбутнім фахівцем інформаційної, бібліотечної та архівної справи при досягненні професійної самореалізації на основі конкурентоздатності є визначальною складовою, оскільки «конкурувати» у професійному середовищі означає здійснювати діяльність в умовах суперництва, боротьби за першість тощо.

Потреба особистості бути конкурентоздатним ґрунтується на розумінні того, що якихось якостей, характеристик, компетенцій не вистає людині для успішної самореалізації у конкретному виді діяльності. Такі потреби можуть виникнути унаслідок особистісної й професійної рефлексії, на основі співставлення результатів професійної діяльності оточуючих із власними досягненнями й під впливом інших внутрішніх й зовнішніх чинників.

Перш ніж потреба спричинить дію, особистість переживає складний психологічний процес мотивації, який полягає в усвідомленні тією або іншою мірою суб'єктивної й об'єктивної сторін потреби й дії, спрямованої на її задоволення. Схема переходу потреби в мотив: потреба (нестача в чомусь) – мотивація (усвідомлення потреби) – мотив (обґрунтування рішення) [8, с. 99].

Усвідомлення майбутнім фахівцем інформаційної, бібліотечної та архівної справи необхідності розвитку власної конкурентоздатності є запорукою успішної професійної діяльності і стійкого утвердження як професіонала.

Таким чином, можна узагальнити, що ціннісно-мотиваційний компонент у структурі конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи функціонально визначає характер розвитку дослідженого феномену, оскільки ціннісні орієнтири формують систему стійких особистісних якостей, які відповідають суспільним нормам, забезпечують успішне виконання діяльності, детермінують професійні мотиви становлення особистості як свідомого громадянина держави. Загальні мотиви реалізуються частковими мотивами до здійснення певного виду діяльності, зокрема усвідомленою цілеспрямованістю на розвиток власної конкурентоздатності у відповідних умовах професійного середовища.

Визначальною характеристикою сучасної успішної людини є неперервність у професійному удосконаленні. Йдеться про постійний розвиток усіх видів компетентностей, досягнення такого рівня їх сформованості, який відповідає інноваційним прогресам у галузі. Потреба бути конкурентоздатним обумовлюється виникненням нових знань, нових переконань, нових технологій тощо. Конкурентоздатність майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи у постійно змінюваному середовищі має забезпечити сприйняття цих змін, їх творче перетворення, практичне застосування нового із гарантованим досягненням якісного результату.

Досягнення високих показників конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи забезпечується розвитком компетентісно-діяльнісного компоненту досліджуваного поняття. Системне удосконалення ієрархічної багаторівневої компетентісної системи, складовими якої є професійні, ключові, самоосвітні, комунікативні, інформаційні, соціально-психологічні, правові та ін. компетентності, комплексно виражаються як у навчальній, так і у майбутній професійній діяльності. Функціонально компетентісно-діяльнісний компонент спрямований на мобілізацію необхідних ресурсів компетентісної системи (знання, уміння, навички, компетенції) при організації власної діяльності в умовах конкурентності. За умов самоорганізації певного виду діяльності можливими є й недостатність необхідної інформації, неефективність способів досягнення мети, невідповідність власних можливостей прогностичним цілям, що, своєю чергою, вимагає від особистості до навчання, самонавчання упродовж життя.

Таким чином, компетентісно-діяльнісний компонент у структурі конкурентоздатності забезпечує постійне удосконалення компетентісної системи фахівця; передбачає високу професійну мобільність і соціальну адаптацію, самореалізацію особистості як представника певної професійної спільності; гарантує результат діяльності, який, конкретно для нашого дослідження, вбачається у наданні конкурентоспроможних освітніх послуг конкурентоздатним інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Враховуючи те, що досліджуване нами поняття є особистісним утворенням, логічним є виокремлення у його структурі особистісно-рефлексивного компоненту. Особистісні якості майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи забезпечують функціонування як ціннісно-мотиваційного, так і компетентісно-діяльнісного компонентів, а рефлексивна частина передбачає «саморух» у досягненні успішних результатів цілісного процесу на основі усвідомлення й оцінювання реального стану конкурентоздатності.

До особистісних якостей конкурентоздатного фахівця дослідники відносять психологічні (емпатія – здатність до співпереживання), емоційність (у межах норми професійного колективу), аутентичність, відкритість (щодо інноваційності, нових підходів до організації праці), терпимість, розвинута інтуїція, стійкість до стресу, розвинуте сприйняття, мисленнєві процеси (аналітичність, рефлексивність, швидкість реакції, креативність, спостережливість, критичність мислення, цілісність мислення), поведінкові (комунікабельність, ініціативність, здатність до імпровізації, релаксації, підприємництва, готовність до ризику, управлінських дій, особистої відповідальності за результати праці) [4, с. 414].

На нашу думку, здатність майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи до конкуренції, може мати безліч варіантів поведінкових моделей, змістовно й функціонально наповнених компетентностями й особистісними якостями.

Особистісні якості, як складові конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи у конкретному середовищі, є інструментами для здійснення контролю, аналізу, корекції результатів конкурентної поведінки на рефлексивній основі. Здатність до рефлексії є також особистісним процесом, що стимулює до підвищення рівня конкурентоздатності, в той час виступає процесом загального саморозвитку людини.

Таким чином, стратегічні особистісні якості й здатність до рефлексії функціонально забезпечують усвідомлення майбутнім ІБ наявного рівня конкурентоздатності, аналіз способів досягнення результатів діяльності, отриманих в умовах конкуренції, корекцію методів задля наступного саморозвитку цієї особистісної характеристики й більш якісного її функціонального вираження у різних соціальних контекстах.

Провідну роль в формуванні змісту підготовки конкурентоздатного фахівця, зокрема інформаційної, бібліотечної та архівної справи, відіграють інтеграційні процеси. Як зазначає Ю. Козловський “якість засвоєння знань залежить від ступеня їх інтегрованості. Наприклад, об’єктами інтеграції знань можуть виступати поняття, теми, навчальні курси. В сучасній педагогічній практиці спостерігаються численні спроби інтеграції цілих масивів знань (два-три навчальні предмети в один, трансформація гібридних наук у навчальні курси тощо). Основною і базовою вже ж таки повинна бути інтеграція понять” [6, с.107].

Зауважимо, що набір існуючих фахових компетенцій майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи доцільно було би доповнити умінням інтегрувати інформацію та згорнути масиви знань на засадах науково обгрунтованого інтегративного підходу.

3. Створення практико-орієнтованого освітнього середовища як умова формування конкурентоздатності майбутніх інформаційної, бібліотечної та архівної справи в системі соціального партнерства

Організаційні, управлінські чи змістові функції процесів професійної підготовки реалізуються в освітньому середовищі, яке, на переконання В. Слободчікова, є центральним компонентом сфери освіти, починається там, де відбувається зустріч того, хто навчається, і того, хто навчає. Під час цієї зустрічі суб’єкти освіти починають спільно проектувати і будувати освітнє середовище – як предмет і ресурс своєї освітньої діяльності [12, с.15]. В освітньому середовищі досягаються планові результати освіти, спрямовані на формування необхідних знань, умінь і навичок студентів.

У зв’язку з цим процес формування конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи вимагає видозміни освітнього середовища у напрямку розширення його ресурсів практичним змістом, орієнтованим на безперервний розвиток конкурентоздатності у контексті перспективних вимог обраної професії.

Враховуючи необхідність розвитку конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи, вважаємо, що необхідною умовою для сприятливого формування ціннісно-мотиваційного, компетентісно-діяльнісного і особистісно-рефлексивного компонентів досліджуваного явища є створення практико-орієнтованого освітнього середовища з максимальним використанням ресурсів, зокрема на основі двосторонніх договорів між вищими навчальними закладами України та країн-партнерів [10].

Створення практико-орієнтованого освітнього середовища має забезпечити позитивну динаміку рівнів сформованості конкурентоздатності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи

4. Роль соціального партнерства у формуванні конкурентоздатного інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Прагнення майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи до максимального розширення власних можливостей з метою самореалізації на особистісному, професійному й соціальному рівнях передбачає: набуття студентом професійних компетентностей в умовах навчання у вищому навчальному закладі; саморозвиток шляхом самостійного пізнання знань, необхідних у межах обраної спеціальності; становлення як представника певної професійної спільноти, поступове «входження» у соціальну роль інформаційної, бібліотечної та архівної справи, здатного здійснювати продуктивну діяльність у професійній сфері й, відповідно, зростати як професіонал у конкретному соціальному середовищі.

У зв’язку з цим формування конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи, що обмежується умовами ЗВО, є недостатнім, епізодичним середовищем для безперервного розвитку конкурентоздатності. Розширення середовища для формування конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи зумовлюється необхідністю у набутті особистістю соціального досвіду, вимог, що пред’являються професією до фахівця конкретної галузі.

Досліджуючи особливості формування конкурентоздатності майбутніх фахівців, Т. Валежаніна стверджує, що в умовах соціального партнерства відбуваються якісні перетворення феномену «конкурентоздатність» за двома типами: індивідуальний тип конкурентоздатності – це спрямованість особистості переважно на задоволення своїх потреб шляхом реалізації професійних домагань; корпоративний тип – це визнання особистістю

пріоритетності задоволення групових чи колективних потреб в порівнянні з індивідуальними для більш повного задоволення своїх потреб в майбутньому [3, с. 4-5].

Співставляючи феномени «конкурентоздатність» і «професіоналізм», С. Хазова визначає конкурентоздатність соціальну і професійну. Якщо зміст соціальної конкурентоспроможності є загальним для будь-якої особистості у певних соціокультурних умовах, то професійна конкурентоздатність відноситься до категорії особливого і варіює у різних фахівців [15].

Таким чином, визначається єдина ціль у формуванні конкурентоздатності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи у ЗВО – і індивідуальна, й соціальна, реалізувати яку може партнерство, спільна діяльність між фізичними й юридичними особами, підприємствами, закладами, навчальними установами різних типів й форм власності тощо.

Висновки. На основі здійснених обґрунтувань суть поняття «конкурентоздатність майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи» конкретизуємо як інтегративну особистісну якість, яка усвідомлено виражається мотивованими діями в конкретних умовах професійного та соціально-економічного середовища й передбачає ефективність у досягненні результату завдяки комплексній мобілізації й функціональному спрямуванню ресурсів її структурно-змістовних компонентів.

До подальших досліджень відносимо проблему побудови моделі майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи у контексті інтегративного підходу.

Список використаних джерел:

1. Астахова В. Освіта безперервна / В. Астахова // Соціологічна енциклопедія. - Київ, 2008. - С. 263 - 264.
2. Бабенко Т. Соціокультурне середовище ВНЗ як фактор становлення конкурентоздатності особистості / Т. Бабенко / теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Tmpvd/2012_16_1/statti/03.pdf. – Загол. з екрану.
3. Валежанина Т. В. Формирование конкурентоспособности будущих педагогов профессионального обучения в социальном партнерстве ВУЗа и малых инновационных предприятий : дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования/ Т. В. Валежанина. – Екатеринбург. – 2014. – 218 с
4. Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В. Г. Кремень ; [заст. голов. ред. О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко]. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с
5. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учеб. пособие для студ. ; обуч. по спец. 0305 «Профессиональное обучение» / Эвальд Фридрихович Зеер, Анна Михайловна Павлова, Эльвира Эвальдовна Сыманюк. – М. : Московский психол.-соц. ин-т, 2005. – 216 с.
6. Козловський Ю. М. Професійна інтегративна в системі наук про освіту// Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) іа ін. - Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. - Випуск 34. – С.108-113
7. Концепція професійного спрямування (Вступ до фаху) : навчальний посібник для студентів гуманітарного факультету, спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність». – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – 92 с.
8. Кравець С. Г. Формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу у вищих професійних училищах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Світлана Григорівна Кравець. – К., 2014. – 230 с
9. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя [Текст] / Л. М. Митина. – М.: Академия, 2004. – 320 с
10. Освітньо – професійна програма «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» Кваліфікація: Бакалавр з інформаційної, бібліотечної та архівної справи // Львів, Національний університет "Львівська політехніка", 2016. 14с.
11. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>. – Загол. з екрану
12. Слободчиков В.И. Структура и состав образовательной сферы: категориальный анализ / В.И. Слободчиков // Психология обучения. – 2010. – № 1. – С. 4–24
13. Соляник А. А. Сучасні проблеми стандартизації вищої бібліотечно- інформаційної освіти в Україні // Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. / Укр. бібл. асоц.; редкол.: В. С. Пашкова та ін. Київ: УБА, 2017. С.11–16.
14. Стахмич Т. М. Інтегрований підхід до підготовки кваліфікованих робітників кулінарного профілю в професійно-технічних навчальних закладах: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Стахмич Тамара Миколаївна. – Вінниця-2011. с.251
15. Хазова С. А. Конкурентоспособность специалистов и профессионализм: сопоставление феноменов [Электронный ресурс] / С. А. Хазова // Режим доступа: <http://www.fan-nauka.narod.ru/2008-1.html>